פרשיות באגרות הראי"ה

בשווייץ בימי מלחמת העולם (תרע"ה–תרע"ו)

מנחם אב תרע"ד – כסלו תרע"ו (1914–1915)

12 אגרות

הסיפור, האגרות לפי הסדר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

הסיפור בקצרה

בקיץ תרע"ד (1914) יצא הרב קוק, רב יפו והמושבות, לאירופה. הוא הוזמן אל "הכנסייה הגדולה" של "אגודת ישראל" בגרמניה, ורצה לעורר בה את גדולי ישראל לפעול למען ארץ ישראל; ובאותה נסיעה ביקש גם לקבל טיפול רפואי. בט' באב תרע"ד (אוגוסט 1914) פרצה מלחמת העולם הראשונה, והכנסייה בוטלה.

הרב קוק, נתין רוסיה, נתקע באירופה. הוא עבר לשווייץ הניטרלית, ורוב הזמן ישב בעיר סנט גאלן. את הוצאותיו שם כיסה בהלוואה חודשית מר' אברהם קמחי (כרך ב', אגרת תשד; כרך ב', אגרת תשלה). האגרות של שנה וחצי זו מספרות איך התקווה לשוב במהרה לארץ נגוזה, איך הרב קוק דאג מרחוק לרעבים בארץ ולמוסדות ירושלים, ואיך ראה במלחמה האיומה "הרת-עולמים" שטובות כמוסות בה (כרך ב', אגרת תשד). בכסלו תרע"ו הוא כבר התכונן לנסוע ללונדון (כרך ג', אגרת תשמח).

האגרות לפי הסדר

כרך ב', אגרת תרצט: 1. לבני המשפחה בארץ, מברלין, בז' במנחם אב תרע"ד: הרופאים והפרופסורים עיכבו את הרב קוק עד כה, והחליטו שייסע לקיסינגן ואחר כך לשווייץ. "ההוצאה גדולה מאד, יותר ויותר ממה ששערנו". הרב קוק מבקש שיכתבו לו "מכל הנעשה באה"ק ובעיה"ק בפרט".

"המסקנא אודותי היא שאסע לקיסינגן לע"ע ואח"כ לשווייץ"

> הרב קוק נסע לקיסינגן, ובנו הרצי"ה עמו. הרבנית נשארה בינתיים בברלין לצורך הטיפול הרפואי. כעבור ימים אחדים פרצה המלחמה.

כרך ב', אגרת תש: 2. להוריו ולמשפחה, מקיסינגן, בי"ד במנחם אב: המלחמה שינתה הכול. האסיפה של "אגודת ישראל" כנראה "תהי' נדחית לזמן בלתי מוגבל", וקשה לראות את צער היהודים נתיני רוסיה, "שאינם יודעים עצה איך לפנות". הרב קוק היה רוצה לשוב הביתה מיד, "אבל א"א לדעת כעת מתי תהי' הדרך בטוחה, ביחוד בים".

"המצב נשתנה מפני מהומת המלחמה, שהקיפה את אירופא כעת"

> כנתינים של רוסיה, שהייתה אויבת גרמניה, נעצרו הרב קוק ובנו. הרב קוק שוחרר ועבר לשווייץ, והרצי"ה נאלץ להישאר בגרמניה עוד זמן מה, עד שהותר לו לצאת ולהצטרף אל אביו.

כרך ב', אגרת תשב: 3. לד"ר שמואל הלוי, בנו של בעל "דורות הראשונים", בי"ט באלול: הרב קוק כבר מתכונן לדרך, ושמח שאמו של ד"ר הלוי תיסע איתם לארץ. הוא שואל אם אפשר לנסוע דרך גנואה, מתי יוצאות האוניות, והאם יש מניעה "לנתיני רוסיא ואנגליא מטעם הרשות".

"אנו מוכנים בעה"י לנסע במוקדם האפשרי, כשרק נודע מהבטחת הדרך אי"ה"

כרך ב', אגרת תשג: 4. לבנו הרצי"ה, מציריך, בכ"ה בתשרי תרע"ה: ימי החג עברו בשלום, בכינוס של יראי ה'. בשמחת החג שרו שירי ארץ ישראל, והרב קוק רואה בזה "זרע-צדקה בתפוצות-הגולה להחיות לב נרדמים". את זמן הנסיעה עדיין אי אפשר לקבוע: מגנואה אונייה איטלקית, של עם ניטרלי, אבל הדרך ארוכה; ממרסיי הדרך קצרה, אבל הספינה צרפתית. בינתיים באים אליו כמה בני תורה, והוא לומד איתם שיעור גמרא.

"שוררנו שירי ארץ-ישראל"

> מציריך עברו הרב קוק ובני ביתו לסנט גאלן, לבקשת ידידיהם ר' אברהם קמחי ומר וייסברד, בעוד הם מחכים לנסיעה.

כרך ב', אגרת תשד: 5. לבנו הרצי"ה, מסנט גאלן, בכ"ב במרחשוון: טורקיה נכנסה למלחמה, והדרך לארץ נסגרה. בציריך לא הייתה להם דירה הגונה, ופה יש. מהארץ הגיעה רק גלויה אחת מבתו. "המצב הדחוק באה"ק" מעסיק את הרב קוק, ואולי ייסע לבזל לאסיפה למען הארץ. הוא מקווה שעיכובו יביא "קצת טובה רוחנית למעמד היהדות במקום כזה", ורואה במלחמה "הרת-עולמים" שאין לדעת "כמה טובות כמוסות" בה.

"כעת אחרי שנפתחה מלחמת תוגרמה, הננו מוכרחים להתעכב"

> בחורף הגיעו לסנט גאלן ידיעות קשות מהארץ. מגורשים מירושלים, שגלו לאלכסנדריה, כתבו לרב קוק ותיארו את "מצב ארה"ק הנורא" (כרך ב', אגרת תשיז).

כרך ב', אגרת תשטו: 6. לבני ארץ ישראל שגלו לאלכסנדריה, בכ' בשבט תרע"ה: הרב קוק קרא את מכתבם "בשבר-לב ובדמעות", ומיד מילא את בקשתם. "חזקו ואמצו": החושך פורש את כנפיו רק "טרם ינוס מפני קרני האור".

"אור חיים ומרפא, אור גאולה וישועה גנוז הוא בכנפי הרוח הנורא הזה"

כרך ב', אגרת תשיח: 7. לנדיב או עסקן באמריקה, למחרת: "מאת ד' היתה זאת" שהרב קוק נתעכב באירופה, בדרכו לאספת "אגודת ישראל". מצב הארץ "איום ונורא מאד": רעב ומחסור. היראים ומוסדותיהם בצרה כפולה, כי כסף העזרה עובר בעיקר דרך "אחינו המודרניים". והרב קוק מעורר עוד: יש להתכונן ליום שבו ידברו גדולי העולם על השלום, ושגם שומרי התורה ייקחו חלק בעבודה המדינית למען העם והארץ.

"ובחרתי למושב-עכובי את המדינה החפשית הניטרלית שויץ"

> באייר תרע"ה פנה הרב קוק מסנט גאלן לד"ר רופין ולאנשי המושבות, וביקש שתיקון התרומות והמעשרות במושבות יימשך גם בשנת המלחמה (כרך ב', אגרת תשכט; כרך ב', אגרת תשל).

כרך ב', אגרת תשלה: 8. לד"ר משה זיידל, בי"א בתמוז: הם שקלו לעבור לנוויישאטל, אל ד"ר אשר, שהציע להם דירה, אך בינתיים נשארו. את הוצאותיהם הם לוקחים "מדי חודש בחדשו" בהלוואה מר' אברהם קמחי, "ואם אמנם קשה לי מאד לסבול מעמד כזה". הרב קוק מצטער שאינו יכול לפעול מרחוק למען העם והארץ, ומקל על עצמו את "עול מעמסת הגלות" בשיעורי תורה עם בנו הרצי"ה, שהצטרף אליהם. ובכל זאת אין לנו "דרך היאוש ושפלות-הידים".

"אנשי-מפעל ואנשי-רעיון יועדו עוד יחד על הרי ישראל"

> בערב ראש חודש אלול תרע"ה הגיע לסנט גאלן צעיר בשם דוד כהן, לימים "הרב הנזיר", ומצא בה את רבו. בסוף הקיץ שהו הרב קוק ובני ביתו כמה שבועות במקום המרפא שולס-טאראספ (כרך ב', אגרת תשלז).

כרך ב', אגרת תשלז: 9. לד"ר זיידל, בערב ראש השנה תרע"ו: המסיבות הקשות הן "כח לוחץ להתעודדות". "אנחנו עם יודעי האותיות בספר ד'", ויודעים לקרוא גם את "הכתב המטושטש הזה של מסבות המאורעות". הבניין החדש יעלה על הישן, ו"מכל אשר, הגינו, חשבנו, שאפנו, אין דבר אובד". ועל עצמם: מהמשפחה ביפו ובירושלים מגיעים מכתבים, והם עצמם "לוים ואוכלים", ומקווים לשלם כשישובו.

"הסתירה היא ע"מ לבנות והמחיקה - על מנת לכתוב"

כרך ג', אגרת תשמ: 10. להלל פרלמן ולמאיר, שני תלמידי הישיבה שלו ביפו, בו' בתשרי תרע"ו: הרב קוק מודה למאיר על הפרטים שכתב לו על בני ביתו בארץ, ובמיוחד על בנותיו. ולהלל: "עומדים אנחנו מול חזיון גדול ועצום אשר אין ההיסתוריה האנושית יודעת דוגמתו", ואין לעשות פלסתר את המאמצים של השנים האחרונות, גם אם הם "מעורבים בסיגים". נדידת יהודי מזרח אירופה תוליד קהילות, מוסדות חינוך והיכלי תורה חדשים.

"קרואים אנו למפעלים גדולים"

כרך ג', אגרת תשמב: 11. לרב ד"ר ליטמן, רב ציריך, בכ"ב במרחשוון תרע"ו: הגיע מברק מראשי ירושלים שבית החולים הכללי "ביקור חולים" ייסגר אם לא תגיע עזרה מהירה. מבית החולים הזה תלויים "חיי מאות נפשות". משווייץ אי אפשר להחזיק אותו לאורך זמן, אבל אפשר לאסוף סכום שיאריך את ימי פתיחתו עד שתגיע עזרה מאמריקה. הרב קוק מציע לפרסם קול קורא בעיתונו של הרב ליטמן, ברשות רבני שווייץ.

"רעד עבר בכל יצורי לשמע הבשורה המדאיבה הזאת"

> ארבעה ימים אחר כך השיב הרב קוק לפרנס קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון, שהוא מסכים עקרונית לכהן כרב הקהילה בזמן עיכובו בחוץ לארץ (כרך ג', אגרת תשמד). בינתיים המשיך לפעול למען בית החולים: הקול הקורא פורסם בעיתונו של הרב ליטמן, ו"התעוררו נכבדים וישרי לב לקול הקריאה" (כרך ג', אגרת תשמט).

כרך ג', אגרת תשמח: 12. לד"ר זיידל, בי"ד בכסלו תרע"ו: הם עומדים לנסוע ללונדון. הרב קוק מתפלל לעלות משם בקרוב לארץ, ושה' יעזרהו "בעבודת-קדש פוריה" בימים שהוא מוכרח להתעכב בחוץ לארץ. ובהמשך: "אנו קרואים לאחד את העולם", ולפני כן לגלות את האחדות הרוחנית של הקודש והחול.

"כעת הננו מתעתדים לנסע ללונדון בעזה"י"

מה קרה אחר כך

בשבט תרע"ו (תחילת 1916) עזבו הרב קוק ובני ביתו את שווייץ, והגיעו ללונדון. כעבור שנה כתב הרב קוק לבנו: "כהיום מתמלאה שנה מעת אשר נסענו משווייץ לבא הנה" (כרך ג', אגרת תתה). בלונדון כיהן כרב קהילת "מחזיקי הדת" (ראו בפרשת קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון) עד אחרי המלחמה, ושם גם השתתף במאבק על הצהרת בלפור (ראו בפרשת הצהרת בלפור).

בקיץ תרע"ט (1919) עזב הרב קוק את לונדון ושב לארץ ישראל, הפעם כדי לכהן כרב ירושלים.

מה מלמדת הפרשה

לראות את היד המכוונת. גם העיכוב הכפוי בגלות הוא "מאת ד' היתה זאת" (כרך ב', אגרת תשיח), ובמלחמה עצמה "לא נוכל לדעת כמה טובות כמוסות" (כרך ב', אגרת תשד).

ההריסה היא לשם בניין. "הסתירה היא ע"מ לבנות והמחיקה - על מנת לכתוב" (כרך ב', אגרת תשלז).

לא לשבת בטל. גם בגלות הרב קוק לומד עם בני תורה (כרך ב', אגרת תשג) ועם בנו (כרך ב', אגרת תשלה), ופועל מרחוק למען הרעבים בארץ ולמען בית החולים בירושלים, כי "חובתנו קדושה היא לעשות לטובת הבית הגדול הזה" (כרך ג', אגרת תשמב).

לא להתייאש. "לא לנו, לא לנו, דרך היאוש ושפלות-הידים" (כרך ב', אגרת תשלה).

הרב שלמה אבינר על הפרשה

לפי הרצי"ה, "סיבוב הסיבות הביא אז את אבא הרב זצ"ל לשווייץ. כך היה צריך להיות על-פי מסבב הסיבות. אחר-כך ביקשו ממנו שיגיע ללונדון", ושם התרקמו העניינים סביב הצהרת בלפור. (מקור: הצהרת בלפור (אבינרפדיה))

הרצי"ה תיאר כיצד נתקע הרב קוק בשווייץ: כנתין רוסיה לא יכול היה להישאר בגרמניה, וגם לא לחזור לארץ שבשלטון טורקיה. ר' אברהם קמחי נסע אליו לציריך, לקח אותו לעירו סנט גאלן, שכר לו דירה ונתן לו סכום קבוע כהלוואה, שהרב קוק החזיר אחר כך. לדברי הרב אבינר, שנים אלה, שבהן לא היה על הרב קוק עול ציבורי, היו שנים של יצירה רוחנית גדולה. (מקור: מתוך ספרי הרב)

נוסח האגרות

12 האגרות שבפרשה, לפי הסדר, כל אחת עם התמצית שלה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרצט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' מנחם אב תרע"ד - ברלין **נמען:** בני המשפחה

הרופאים והפרופסורים החליטו שהרב קוק ייסע לקיסינגן ואחר כך לשווייץ; לגבי הרבנית יוחלט השבוע. ההוצאות גדולות מהצפוי. הרב קוק מבקש לכתוב להלברשטאט ולמסור חדשות מהארץ.

עיקרי הדברים

- הוראות הרופאים.
- הוצאות גדולות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ברלין, ז' מנ"א[2] תרע"ד[3]

כל יקירינו כולם שלו'[4] רב לאוי"ט[5].

עכבו אותנו הדרי"ם[6] והפרו' עד כה והמסקנא אודותי היא שאסע לקיסינגן לע"ע[7] ואח"כ[8] לשווייץ, וע"ד[9] הרבנית תחי'[10] יתברר הדבר שבוע דנא.

תל"י[11] על החוה"ש[12] הרגיל, יזכנו השי"ת[13] לחדות בשמחה באה"ק[14] בקרוב. כתבו נא מכל אשר עמכם לטובה לע"ע להלברשטט ע"ש[15] צבי"י[16] שי'[17].

ההוצאה גדולה מאד, יותר ויותר ממה ששערנו. מה שלו' פסח ושרה וסיעתם ש". כתבו נא מהכל. אקוה בעה"י[18] אחר ש"ק[19] לכתב בפרטיות יותר דרשו שלו' כל ידידינו וכל דורשי שלומנו. הודיעונו מכל הנעשה באה"ק ובעיה"ק[20] בפרט, והנני בזה אחיהם ואביהם דור"ש[21] וטובם כה"י[22], מצפה להתראות בקודש בשמחת לב בתשועת ד',

הק, אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
4. שלו' - שלום
5. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
6. הדרי"ם - הדוקטורים
7. לע"ע - לעת עתה
8. ואח"כ - ואחר כך
9. וע"ד - ועל דבר
10. תחי' - תחיה
11. תל"י - תודה לא-ל יתברך
12. החוה"ש - החיים והשלום
13. השי"ת - השם יתברך
14. באה"ק - בארץ הקודש

15. ע"ש - עיין שם
16. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
17. שי' - שיחיה
18. בעה"י - בעזרת השם יתברך
19. ש"ק - שבת קודש
20. ובעיה"ק - ובעיר הקודש
21. דור"ש - דורש שלום
22. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תש

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד מנחם אב תרע"ד - קיסינגן **נמען:** הוריו וכל המשפחה

הרבנית ברופאים בברלין, והרב קוק עם צבי יהודה בקיסינגן. מהומת המלחמה שפרצה באירופה שינתה הכול. האסיפה של 'אגודת ישראל' כנראה תידחה, וקשה לראות את צער הרבים, במיוחד של נתיני רוסיה. הרב קוק אינו יודע מתי הדרך תהיה בטוחה לחזור.

עיקרי הדברים

- פרוץ המלחמה.
- ביטול האסיפה.
- חוסר ודאות בחזרה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], קיסינגן, י"ד מנ"א[2] תרע"ד[3].

הורי היקרים עט"ר[4] וכל יקירינו שליט"א[5].

ת"ל[6] על החוה"ש[7] אשר עמנו. הרבנית תחי'[8] עדנה בברלין לרגלי הרפואה, ואנכי עם צב"י[9] שי'[10] פה. המצב נשתנה מפני מהומת המלחמה, שהקיפה את אירופא כעת. ע"ד[11] האסיפה מסופקני אם תצא לאור. יותר קרוב שתהי'[12] נדחית לזמן בלתי מוגבל, וגם עניני הרפואה פה יגעים הם מפני שיבושי המצב, אף שב"ה[13] שקט ושלוה פה, אבל קשה לראות את צער הרבים, ביחוד מאחינו בני רו"פ[14], שאינם יודעים עצה איך לפנות, ולד' הישועה. אקוה שהכל יהי'[15] לטובה, לטובת הכלל ולטובת הפרט. למע"ה[16] כתבו נא מכל אשר עמכם, מבריאותכם של כאו"א[17] בפרט ואם באו פסח ושרה וביתם שי', ומה שלו'[18] הילדות שת', אם הן בירושת"ו[19] או ביפו ת"ו[20].

הנני מקוה אולי שתבא הרבנית תחי' על ש"ק[21] דנא הנה, אם לא יהיו המסעות מעוכבות מפני החילים.

הנני עוסק קצת ברפואות. לולא העיכובים הייתי נוטה לשוב הביתה במוקדם בע"ה[22], אבל א"א[23] לדעת כעת מתי תהי'[24] הדרך בטוחה, ביחוד בים, ולד' הישועה. ובודאי יזמין השי"ת[25] הכל ע"צ[26] היותר נעלה וטוב, לטובת כל המחשבות הטובות לעם ד' ולארה"ק[27] אשר אודותן שמתי פעמי לדרך כבדה זו, וברחמיו יושיענו בכל פינותינו לטובה,

הנני מחכה למכתבכם. בנכם עבדכם שואף לדעת שלומכם וטובכם, חותם ביראת הכבוד, ואחיכם מברככם ודוש"ט[28] ומצפה להודע משלומכם, מצפה לחסדי השי"ת לחדות פניכם בקודש בשובי לשלו'[29] אל אדמת קדשנו בקרוב,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נתעכבו דברינו עד יום ועש"ק[30] עקב, ב"ה על החוה"ש אשר עמנו כולנו. הננו צמאים לדעת משלו'[31] כולכם. ישמחנו השי"ת בישועתו לחדות בשמחה על אדמת הקודש בקרוב.

הנני מלא תקוה בישועת ד' שכל הכווניות יהיו לטובה ולברכה לכלל ולפרט ברו"נ[32], והי'[33] זה שלו' ושמחה וכ"ט[34] כנה"י[35] ונפש בנם עבדם ואחיהם דוש"ט[36] כה"י[37],

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
4. עט"ר - עטרת ראשי
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. ת"ל - תודה לא-ל
7. החוה"ש - החיים והשלום
8. תחי' - תחיה
9. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
10. שי' - שיחיה
11. ע"ד - על דבר
12. שתהי' - שתהיה
13. שב"ה - שברוך השם
14. רו"פ - רוסיה ופולין
15. יהי' - יהיה
16. למע"ה - למעלה
17. כאו"א - כל אחד ואחד
18. שלו' - שלום
19. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
20. ת"ו - תבנה ותכונן
21. ש"ק - שבת קודש
22. בע"ה - בעזרת השם
23. א"א - אי אפשר
24. תהי' - תהיה
25. השי"ת - השם יתברך
26. ע"צ - על צד
27. ולארה"ק - ולארץ הקודש
28. ודוש"ט - ודורש שלומו וטובו
29. לשלו' - לשלום
30. ועש"ק - וערב שבת קודש
31. משלו' - משלום
32. ברו"נ - ברוח ונפש
33. והי' - והיה
34. וכ"ט - וכל טוב
35. כנה"י - כנפשו היקרה
36. דוש"ט - דורש שלומו וטובו
37. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט אלול תרע"ד **נמען:** ד"ר שמואל הלוי (בן בעל 'דורות הראשונים')

הרב קוק שמח שאמו של ד"ר הלוי תיסע איתם לארץ. הרב קוק שואל אם אפשר לנסוע דרך גנואה, מתי האוניות יוצאות ואם יש מניעה לנתיני רוסיה ואנגליה. הרב קוק גם שואל על גודל המצבה לבעל 'דורות הראשונים', כדי לנסח את הכתובת.

עיקרי הדברים

- הכנות לחזרה.
- מצבת בעל 'דורות הראשונים'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], י"ט אלול תרע"ד[2]

ברכת השנים וכוח"ט[3] לכבוד ידידי הרה"ח[4] המרומם ונעלה מר שמואל ד"ר[5] הלוי שליט"א[6]. כן יברך גבר ירא ד' בכט"ס[7], הוא וכא"ל[8].

בשמחה הגיענו מכתבו היקר, ומאד אחזיק טובה לכבודו על חסדו כאשר יודיענו כל הפרטים הנדרשים למסענו בעה"י[9] ולכבוד ונחת רוח גדול יהי'[10] לנו כאשר תסע עמנו בצוותא אמו הרבנית היקרה תחי'[11], לבא למחוז חפצה לארץ חמדה ת"ו[12].

אנו מוכנים בעה"י לנסע במוקדם האפשרי, כשרק נודע מהבטחת הדרך אי"ה[13].

פה אומרים שדרך געגוא אפשר לנסוע. יטיב נא כת"ר[14] להודע כמה יש בזה מן האמת, גם יטיב נא להודיענו את הזמן המדוייק של מסע האניות. גם אם אין לחוש למעצורים לנתיני רוסיא ואנגליא מטעם הרשות.

ע"ד[15] נוסח המצבה לגאון עוזנו מרן אביו זצ"ל[16] הי'[17] נכבד לי לדעת את הגודל הכמותי אשר יחשבו לתן לאבן הציון, למען דעת כמה שורות בערך אפשר להכין לזה.

והשי"ת[18] ירחיב לנו, ויזכנו לשוב אל אדמת הקודש ולעבודת הקודש ברב עז ושלו'[19] בקרוב.

והנני בזה חותם בברכת ידידות נאמנה, יכתב ויחתם בספרן של צדיקים גמורים כנה"ר[20] ונפש ידי"ע[21] דוש"ת[22] באה"ר[23],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
3. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
4. הרה"ח - הרב החסיד
5. ד"ר - דוקטור

6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. בכט"ס - בכל טוב סלה
8. וכא"ל - וכל אשר לו
9. בעה"י - בעזרת השם יתברך
10. יהי' - יהיה
11. תחי' - תחיה
12. ת"ו - תבנה ותכונן
13. אי"ה - אם ירצה השם
14. כת"ר - כבוד תורתו
15. ע"ד - על דבר
16. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
17. הי' - היה
18. והשי"ת - והשם יתברך
19. ושלו' - ושלום
20. כנה"ר - כנפשו הרמה
21. ידי"ע - ידידו עוז
22. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
23. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה תשרי תרע"ה - צירין **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

ימי החג עברו בשלום בכינוס יראי ה', ובשמיני עצרת שרו שירי ארץ ישראל. הרב קוק מתלבט בין גנואה (אונייה איטלקית, ניטרלית, עשרה ימים) לבין מרסיי (צרפתית, ארבעה ימים). הלכות: הבדלה ששמע באמצע שמונה עשרה - יוצא (רש"י); ספק כוונה ובריכה; ברכת הגומל על שחרור היא הודאה נפרדת מזו של הים. בציריך הרב קוק לומד גמרא עם כמה בני תורה.

עיקרי הדברים

- החג בציריך.
- דרכי החזרה.
- הבדלה באמצע תפילה.
- ברכת הגומל.
- שיעור גמרא.

נוסח האגרת

בעזהי"ת[1], ציריך, כ"ה תשרי תרע"ה[2]

בני מחמדי, מכתבך היקר מימי החג הקדוש הגיענו לשמחת-לבבנו, ב"ה[3]. ות"ל[4] שעברו עלינו ימי הרגל לשלו'[5], בקיום המצות כמה דאפשר וגם בשמחת הימים בכינוס ליראי-ד', אשר גם בגלותנו לא עזבנו ד' ויט אלינו חסד מאחינו היקרים להתקרב בקירוב של חבה וכבוד. ביחוד בימי-הרגל האחרונים התענגתי בעניי בשמחת התגלות רגשי-לבב בחבורה מחבת אדמת-קודש וצפית ישועת עם קדוש ותחיתו, ובצירוף אחינו קשורי הארץ הגלותית מלבר שוררנו שירי ארץ-ישראל בהוספה מצדי להקדים להם נגינת הפסוק "כטל חרמון וכו'[6] כי שם כו'[7] חיים עד העולם". והיו הדברים שמחים ב"ה, ואחשבם לזרע-צדקה בתפוצות-הגולה להחיות לב נרדמים, הכמהים בפנימיות להלקט לאחד אחד, כדי שיתכונן משוש לכל הארץ. אודה לד' חסדו, ועל יסורי-הגלות אקוה שיהיו למירוק וצחצוח בע"ה[8], לכונן לבבנו וכל רגשותינו לאור קדשו הטהור, העולה הוא למעלה באור תורה ונר מצוה בקודש אמונת אומן.

ע"ד[9] זמן הנסיעה בדיוק לא נדע עדיין לכוון. אומרים שגם מגינואה אין חשש סכנה ח"ו[10], אבל הזמן יאריך כעשרה ימים עד חופי מצרים. וממרסיל הגיעה לי ידיעה אמש, שמר גלוסקין שוהה בגענף ונוסע דרך מרסיל בכ"ג לח"ז[11] למנינם, וחושבים שם למסע בטוח בעה"י[12], אע"פ[13] שהספינה היא צרפתית, מה שיש יתרון בגינואה, מפני שהספינה היא איטלקית, וכמובן שיותר נכון לנסוע באניי השייכת לעם ניטרלי, אבל לעומת זה המסע ממרסיל נחשב כ"ד ימים לעומת גינואה שנחשב כעשרה. ולא הכרעתי עדיין. יורנו השי"ת[14] דרכו הישרה ויחננו לבא למחוז חפצנו בקודש לחיים טובים ולשלו'[15],

ע"ד ההבדלה, כבר העירותי שלפ"ד[16] רש"י[17] (ברכות כא סוכה לח) יוצאים במה ששומעים באמצע שמ"ע[18], וכן כתבו תוס'[19] שם בשמו, ובשם בה"ג לר"י גאון. ונראה דאפילו להחולקים אינו כ"א[20] לענין לכתחלה, די"ל[21] דחשיב הפסק, אבל בדיעבד שומע כעונה. ויש להכנס בפלפול של אי עביד לא מהני בדרבנן או מהב"ע[22] להאי מ"ד שאסור להפסיק, ואם נבא לכך יש לנו מרחב גדול, דמהב"ע[23] י"א דלא נהגא בדרבנן, ובענין אעל"מ[24] יש לומר דמ"מ הפסק הוא מה ששומע, אפילו לא יצא, וכבר ידוע הכלל דכשלא נתקן האסור אי עביד מהני, ואין להכנס ברחוקות בכיו"ב[25]. ומה שכתבת שהכונה לצאת היתה אצלך מסופקת איני יודע לציירה, ואולי כונת שאם יזדמן להבדיל בפני-עצמך לא תצא בהבדלה זו, ובכהאי גונא י"ל[26] דהוי כברירה בדרבנן. ויש לדון לשני הצדדים, די"א דבדרבנן לעולם יש ברירה, א"כ[27] כשמזדמן להבדיל לא יצאת, וי"א דלקולא אין ברירה בדרבנן, דכל עיקר די"ב בדרבנן אינו כ"א מפני הספק, א"כ י"ל דמספק פטור אתה מלהבדיל ושוב אין צורך, אבל ארווחנא דאין איסור ברכה-שאינה-צריכה, דלרה"פ[28] ג"כ[29] מדרבנן הוא, וא"כ[30] י"ל אין ברירה לקולא ולא יצאת ולא הויא ברכה שאינה צריכה, ושפיר עבדת.

וע"ד[31] ברכת הגומל, לענין החופש, פשיטא לע"ד[32] דחייל דוקא כשיהיה החופש גמור, ולא כל-זמן ד"אכתי עבדי אחשורוש אנן" במדה זו. אבל לחבר זה עם ברכת-הגומל של הים לא נהירא לי, דהם שני מיני הודיות, ולא לחנם חלקם הכתוב, ועל כל נס תן לו מעין ברכותיו, כדדרשינן כה"ג[33] "ברוך ד' יום יום". ולע"ד[34] גם חולה, ל"ע[35], שיצא מבית-האסורים חייב להודות וה"ה[36] חבוש שהבריא וכיו"ב[37]. ובמנחות ס"ד ב' מייתי בשלש שנים שהביאו עולות "לימתי ולעינתי": "שמא בים סיכנה, שמא בעינה סיכנה", משמע שהיה מנהג בזמן-המקדש לפרש על איזה דבר בא הקרבן בהודאה על הנס, ונראה דחשיב שינוי-קודש כשמשנים במחשבה, כדאמרינן בפרק קמא דזבחים בשינוי מעולה לשלמים וכיו"ב, והיינו שכל דבר הוא חוב מיוחד שאין לו צירוף לחבירו.

ב"ה במשך שבתי פה באים אלי בני-תורה אחדים (ג), והנני לומד עמם שעור גמרא. ולפעמים באחד השיחים, כמובן אין בית-המדרש בלא חידוש, בהויות וגמרא ותו' ופוסקים, ולפעמים גם באיזו הערות מהלך-נפש, מה שמקיל לי את עמל הרוח השואף להרעיף ולהחיות לבבות, עכ"פ[38] במדה האפשרית. וגדולים הם לי אלה הפרטים מחסדי השי"ת בימי נודי, כי לא יטשנו ולא יעזבנו ברחמיו ורחם יזכר, וישיבנו ברחמיו לאדמת-הקדש להיות הכן לעבודת-הקדש ברב עז וחדות ד' מעוזנו.

היה מאושר בכט"ס[39] כנה"י[40] ונפש אביך דבק באהנ"פ[41] מצפה אשרך בכל,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. בעזהי"ת - בעזרת השם יתברך
2. תרע"ה - השנה תרע"ה (1914/1915)
3. ב"ה - ברוך השם
4. ות"ל - ותודה לא-ל
5. לשלו' - לשלום
6. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
7. כו' - וכולי (וכן הלאה)

8. בע"ה - בעזרת השם
9. ע"ד - על דבר
10. ח"ו - חס ושלום
11. לח"ז - לחודש זה
12. בעה"י - בעזרת השם יתברך
13. אע"פ - אף על פי
14. השי"ת - השם יתברך
15. ולשלו' - ולשלום
16. שלפ"ד - שלפי דעתי
17. רש"י - רבי שלמה יצחקי
18. שמ"ע - שמונה עשרה
19. תוס' - תוספות
20. כ"א - כי אם
21. די"ל - דיש לומר
22. מהב"ע - מצוה הבאה בעבירה
23. דמהב"ע - דמצוה הבאה בעבירה
24. אעל"מ - אי עביד לא מהני
25. בכיו"ב - בכיוצא בזה
26. י"ל - יש לומר
27. א"כ - אם כן
28. דלרה"פ - דלרוב הפוסקים
29. ג"כ - גם כן
30. וא"כ - ואם כן
31. וע"ד - ועל דבר
32. לע"ד - לעניות דעתי
33. כה"ג - כהאי גוונא
34. ולע"ד - ולעניות דעתי
35. ל"ע - לא עלינו
36. וה"ה - והוא הדין
37. וכיו"ב - וכיוצא בזה
38. עכ"פ - על כל פנים
39. בכט"ס - בכל טוב סלה
40. כנה"י - כנפשו היקרה
41. באהנ"פ - באהבת נפש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב מרחשוון תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

בעקבות כניסת טורקיה למלחמה הם נאלצים להישאר. בסנט גאלן יש להם דירה הגונה. מהארץ הגיעה רק גלויה אחת. הרב קוק עוסק בעזרה לארץ, ואולי ייסע לבזל לאסיפה למען הארץ. הרב קוק מקווה להועיל להעלאה רוחנית במקום, ורואה במלחמה 'הרת עולמים' שטובות כמוסות בה.

עיקרי הדברים

- כניסת טורקיה למלחמה.
- עזרה לארץ.
- השפעה רוחנית בגולה.

נוסח האגרת

ב"ה, סט-גאללן, יום ד' כ"ב מ"ח[1] העת"ר[2]

בני יקירי שליט"א[3]

הננו מתעכבים פה זה כשבועיים ויותר, ע"פ[4] דרישת ידידינו מר קמחי ומר ווייסבארד כאשר הודעתיך כבר במכתבי העבר. כעת אחרי שנפתחה מלחמת תוגרמה, הננו מוכרחים להתעכב עד אשר יורנו השי"ת[5] את דרכו הישרה באיזה אופן להשיבנו לאה"ק[6] ת"ו[7]. ולעושה נפלאות גדולות לבדו ניחל ולחסדו נקוה, שיראנו ישועתו בתוך כלל עם קדשו וכל מעשיו העומדים כמהים לאור חסדו, ב"ה[8].

תל"י[9] על החוה"ש[10] אשר עמנו. בהיותנו בציריך, אשר נתעכבנו שם בחשבנו בכל יום לנסע, לא היתה לנו דירה הוגנת, ופה כאשר הננו מעוכבים כעת, עד אשר יודע לנו באיזה אופן תהי'[11] אפשרות הנסיעה, אשר עכ"פ[12] תמשך כפי הנראה ההתעכבות ההכרחית איזה זמן, גם זו לטובה, כי יש לנו לע"ע[13] דירה הוגנת. ועינינו תלויות לרחמי שמים לקבל ידיעה ברורה מאה"ק[14] מכל יקירינו, לדעת שלומם ומעמדם, כי עוד לא קבלנו חוץ ממכתב גלוי מבתי' תחי'[15] שנכתב אחר יוה"כ[16] כפי הנראה, שום מכתב מזמן יותר מאוחר. המצב הדחוק באה"ק[17] גורם לי שהנני עסוק במקצת לעזרתם, אבל הדברים יגעים וההשתדלות קשה. יוכל להיות שאסע בלי"נ[18] על ש"ק[19] הבע"ל[20] או ליום א' שלאחריו לבזל למטרה זה כי הם מוכנים להתאסף שם לעשות איזה דבר למצב אה"ק[21], כפי שהודיע לי הד"ר[22] כהן משם ומבקשני לבא בשביל כך. גם זאת מאת ד' יצאה לטובה ולחסד עליון ברב רחמיו.

כתוב נא, יקירי, מכל אשר עמך בפרטיות, ואם חסר לך איזה סכום להוצאות הנחוצות או להלבשה דרושה, למע"ה[23] הודיענו באר היטב, ומכל אשר עמדך בכלל ובפרט בגשמיות וברוחניות, מהכל הודיע נא, ותהי לנו למשיב נפש בימי נודנו בגלותנו, עדי ירחם צור ישראל רחום וחנון וישיבנו ברב חסדו אל ארץ חמדתנו, ויראנו בישע עמו בישע נחלתו.

דר"ש[24] כבוד הרב שליט"א. המקבל הוא מכתבים מפ"ת[25], ומה כותבים לו ע"ד[26] המצב שמה.

התעכבותי פה הנני חושב שתהיה בעה"י[27] קצת טובה רוחנית למעמד היהדות במקום כזה, שמפני הפיזור והגלות הגשמי והרוחני, צריך הוא להתעודדות פנימית. ועם כל מה שאיני מוכשר בעוה"ר[28] להיות פועל הטבה מעשית ניכרת בחוגים שהנני שרוי בהם, אבל איזה העלאה רעיונית אקוה שהולכת ומתהוה, וגם זאת יקרה לי מאד, ומוצא אני בה הרגעה לרוחי תמורת נודי ונדודי, ריחוקי וגלותי, אשר מאת ד' יצאה להפליא פלאות, אשר לא נוכל לדעת כמה טובות כמוסות בתהלוכה נפלאה של הרת-עולמים זאת, בעת רצון מכוסה זו, שמלכיות מתגרות זו בזו בצורה כ"כ[29] מבהילה אשר לא היתה כמעט, והננו אסירי תקוה לשוב לבצרון במגיד משנה ורב טוב לבית ישראל.

והנני בזה חותם בברכה וכ"ט[30]. חזק בני ואמץ ותשועת ד' תשגבנו וחסדו יופיע עלינו לשגבנו ברב עז וחדוה באורו וישעו, כנפשך היקרה ונפש אביך צמא לדעת מכל א"ל[31], מצפה אשרך וטובך כה"י[32],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. מ"ח - מרחשון
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ע"פ - על פי
5. השי"ת - השם יתברך
6. לאה"ק - לארץ הקודש
7. ת"ו - תבנה ותכונן
8. ב"ה - ברוך השם
9. תל"י - תודה לא-ל יתברך
10. החוה"ש - החיים והשלום
11. תהי' - תהיה
12. עכ"פ - על כל פנים
13. לע"ע - לעת עתה
14. מאה"ק - מארץ הקודש
15. תחי' - תחיה
16. יוה"כ - יום הכפורים
17. באה"ק - בארץ הקודש
18. בל"נ - בלי נדר
19. ש"ק - שבת קודש
20. הבע"ל - הבא עלינו
21. אה"ק - ארץ הקודש
22. הד"ר - הדוקטור
23. למע"ה - למעלה
24. דר"ש - דורש שלום
25. מפ"ת - מפתח תקוה
26. ע"ד - על דבר
27. בעה"י - בעזרת השם יתברך
28. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
29. כ"כ - כל כך
30. וכ"ט - וכל טוב
31. א"ל - אמר ליה / אמר לו

32. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשטו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** בני ארץ ישראל שגלו לאלכסנדריה

הרב קוק קרא את מכתבם 'בשבר לב ובדמעות', ומוכן לעזור. 'חזקו ואמצו': אור הגאולה גנוז 'בכנפי הרוח הנורא הזה', והחושך פורש כנפיו לפני שינוס מפני האור.

עיקרי הדברים

- עידוד לגולי הארץ.
- אור בכנפי הסערה.

נוסח האגרת

(אל בני ארץ ישראל שגלו אז בזמן המלחמה לאלכסנדריה)

ב"ה[1], סט-גאללין, כ' שבט העת"ר[2]

ידידי החביבים בני ציון היקרים ומסולאים יושבי גלות מצרים, יברכם ד' ומהרה יצמיח להם ולנו ולכל שאר עמו ישע ופדיון.

אהובי היקרים: מכתבכם היקר הגיעני, בשבר-לב ובדמעות מקרב נפש שבורה קראתיו, ומיד מלאתי חפצכם יקירי, והנני בכל חפץ בעה"י[3] נכון לשרת אתכם בכל האפשרות, עד אשר ירחם ד' על עמו ועולמו ואור שלום יציץ נזרו וישובו החיים השקטים לאיתנם בעה"י, וזרע-השלום יתן פריו לברכה ויהיה צמח-ד' לתהלה ולתפארת ושבו בנים לגבולם.

ואתם מחמדי-לבבי, חזקו ואמצו, איש לרעהו יאמר חזק' אל תיראו ואל תפחדו מתגרת הזמן הקשה, אשר ברוח סועה וסער ירעש עולם. אל תירא יעקב, בטח לבנו בצור ישראל, כי אור חיים ומרפא, אור גאולה וישועה גנוז הוא בכנפי הרוח הנורא הזה. בסבלנות, בטהר-לבב, ברוח איתן, באור ד' ובאהבת עם-קדשו, נס גוים ואור עולמים, נדגל ונבטח כי יראנו מהרה את ציצי פרחי הישע, אשר מהרה בחסדו יציצו ויוציאו פרי-תנובה, לרומם רוח כל ישרי-לב צופי-ישועה ומיחלי אור-ד' לישראל עמו בארץ-חמדתו ולכל מרחבי-עולמו, אשר פרש החשך עליהם את כנפיו טרם ינוס מפני קרני האור, אשר יופיע בגבורת ישע ימין עליון בעל מלחמות ומצמיח ישועות בב"א[4].

והנני בזה ידי"ע[5] דוש"ת[6] באה"ר[7] מוכן לטובתם בכל לו"נ[8],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. בעה"י - בעזרת השם יתברך
4. בב"א - במהרה בימינו אמן
5. ידי"ע - ידידו עוז

6. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
7. באה"ר - באהבה רבה
8. לו"נ - לב ונפש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשיח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** נדיב או עסקן באמריקה

מצב הארץ איום: רעב ומחסור. היראים ומוסדותיהם בצרה כפולה, כי הכסף עובר דרך המודרניים, שחסים על מוסדותיהם. יש לקרוא לעזרה כללית ולמוסדות היראים. עוד: יש להתכונן לוועידת השלום אחרי המלחמה, ולדבר עם המדינאים באמריקה על גורל העם והארץ.

עיקרי הדברים

- רעב בארץ.
- מוסדות היראים בצרה.
- הכנה לוועידת השלום.

נוסח האגרת

ב"ה[1], סט-גאללן, כ"א שבט העת"ר[2]

אדוני הנכבד,

מאת ד' היתה זאת, שע"י[3] נסיעתי למטרת אספת "אגודת ישראל" בקיץ העבר נתעכבתי ע"י[4] רעש המלחמה בחו"ל[5], ובחרתי למושב-עכובי את המדינה החפשית הניטרלית שויץ. והנה אזני קשבת רב-קשב ממעמד אחינו בארץ-הצבי, שהוא מורה מאד, איום ונורא מאד, ד' ירחם. אמנם ידעתי, שנדיבי אמריקה, וכבוד ידידי רב-הפעלים, הרבו לעשות לטובת א"י[6], אבל הדברים יגעים, ולהגן נגד הצרה הגדולה, זלעפות רעב ומחסור נורא, צריכים אנחנו לעבודה בלתי-פוסקת. נוסף לזה, אחינו היראים באי"י[7] ומוסדיהם הנם נתונים בצרה כפולה, כי שפע-הכסף הולך על ידי אחינו המודרניים, וכמובן הם חסים ביותר על מוסדיהם העשויים לפי רוחם. על-כן ראוי מאד לקרא עצרה ולפרסם קולות-קוראים לכל אחינו היראים ולכל נדיב-לב, להוסיף בעבודה כללית לטובת אחינו באי"י וביחוד לטובת מוסדות היראים. אקוה שכבודו ישים אל לבו את דברי היוצאים ממקור-לבי ויוסיף את עבודתו בקודש לטובת ארה"ק[8] בכלל וביחוד לטובת המפעלים המתנהגים ע"פ[9] הדרך של מורשת אבות. ודי יעזרהו על דבר אמת ויראנו בישועתו.

מדי דברי אעורר עוד על הדבר הכללי הנוגע ברום עולם הישראלי. הנה בתוך העבודה הציונית הלא העבודה הפוליטית לוקחת היא את מקומה, ובטח כבר יודע כבודו ואולי כבר בא בדברים עם העובדים הפוליטיים, היודעים את גדולת ערכה של השעה הזאת זמן הרת עולם, איך אנו צריכים להיות מוכנים ליום שידובר בו בין איתני-עולם ע"ד[10] השלום הכללי של אירופא ואזיא, לקחת דברים דפלומטיים רציניים ע"ד גורל אומתנו ויחוסנו לתרבות העולמית בכלל ולחבל נחלתנו הלאומית לארץ-ישראל בפרט. והנה כבר מדברים ברזי-עולם הללו אחינו הדפלומטיים, אבל כמה נכבד הדבר שמצד שלומי-אמוני-ישראל אחינו שומרי מורשה תצא תעמולה לעזרת התנועה רבת-הערך הזאת.

אעורר בזה את כבודו, שיקח דברים בזהירות הראויה עם הגדולים שבעולם הפוליטי שבאמריקא, ביחוד עם גדולי אחינו שם, וייטיב נא להודיעני מה עלתה בידו והנני מצדי מוכן בע"ה[11] לעמוד על המשמר ולעבוד בלב שלם לטובת עמנו וארצנו ולטובת שלום האנושיות כולה האחוזים זה בזה.

והנני בזה חותם בברכה ורגשי כבוד וצפית-ישועה, ידידו-עז,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שע"י - שעל ידי
4. ע"י - על ידי
5. בחו"ל - בחוץ לארץ
6. א"י - ארץ ישראל
7. בא"י - בארץ ישראל
8. ארה"ק - ארץ הקודש
9. ע"פ - על פי
10. ע"ד - על דבר
11. בע"ה - בעזרת השם

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשלה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א תמוז תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** ד"ר משה זיידל

הם שקלו לעבור לנוויישאטל, אצל ד"ר אשר, אך נשארו. את הוצאותיהם הם לוקחים בהלוואה מר' אברהם קמחי, וקשה לו לסבול זאת. הרב קוק מצטער שאינו יכול לפעול למען העם מהגולה, והשיעורים עם צבי יהודה מקלים עליו. אין להתייאש: 'מן השמות הגדולות... קרן ישועה עתידה לצמוח', ייבנה רוח חדש, ושום זיק טוב לא יאבד. 'אנשי מפעל ואנשי רעיון יוועדו עוד יחד על הרי ישראל'.

עיקרי הדברים

- מצבם בגולה.
- הלוואות מקמחי.
- נגד ייאוש.
- רוח חדש אחרי המלחמה.

נוסח האגרת

בע"ה[1], י"א תמוז העת"ר[2], ס"ט-גאללען יצ"ו[3]

שלו' וברכת ד' וטובו, לכבוד חביבי יקירי הרב החכם הנעלה, אוצר חמודות במעלות ומדות כליל תפארה, מו"ה[4] משה ד"ר[5] זידל שליט"א[6]. וכא"ל[7] עתרת שלו'[8] עדי עד.

ידידי ומחמדי, אין לי די התנצלות על האיחור הגדול, אשר אחרתי מהשיבה דברים על מכתביך הנחמדים, ראשון גם שני, רק גלגולי-הסבות של דחיות-הזמנים, סבוכי-הרעיונים וכבדות-העתים, הם הם אשר גרמו דחיית החובה החביבה, ואתך הסליחה.

רעיונות רבים עברו עלינו מעת הגיעונו מכתביך החמודים עד כה, בדבר מחשבותנו על-אדות ישיבתנו בגולה, בנודנו מארץ-חמדה, אשר עינינו ולבנו אליה הומים. חשב חשבנו ג"כ[9] במשך הזמן להעתיק את גלותנו לנאיישאטעל, מקום תחנותו של ידידנו היקר מר ד"ר אשער נ"י[10] אשר הרבה לבקשנו לסור אליו בהיותו מוכן להקצות בעדנו דירה הגונה, ובכל אותות אהבה חפץ למלא כל הדרוש למעננו, ועד כה טרם החלטנו דברי ולעת-עתה הננו מעוכבים פה במקומנו הקודם, ועינינו צופיות לרחמי שמים שיאיר פניו אלינו להשיבנו למחוז-חפצנו אל אדמת-הקודש אשר גלינו ממנה.

זולת זה אשר תאבה חביבי לדעת מדבר מצבנו הגשמי, תל"י[11] לא חסר לנו מאומה עד כה, באשר הננו לוקחים מדי חודש בחדשו את צרכי הוצאתנו מיד היקר ר' אברהם קמחי מפה, ביד נדיבה, ותקותנו לסלק לו כל אשר אנו מקבלים ממנו, לעת ירחם ד' ויחוש לחנינו להשיב את שבותנו. ואם אמנם קשה לי מאד לסבול מעמד כזה, אף כי לא אדע עד כמה ימשך המצב לפי המבוכות והסיבוכים של עורכי המלחמות, נקוה לד' שלא יטשנו ולא יעזבנו, וימינו תסעדנו תמיד ברב חסדו, ויה"ר[12] שלא נצטרך לידי מתנת בו"ד ולא לידי הלואתם, כי ישיבנו אל מכון מאוינו במהרה בקרוב.

מה מאד הייתי חפץ שתתגלגל על-ידי, לפחות ע"י[13] גלותי, איזו פעולה או פעולות לטובת עניני כלל עמנו ולעניני ארה"ק[14] וישובה הרוחני והחמרי ביחוד. אמנם עד כה גם זאת לא עלתה בידי למורת רוחי. יושב אני רחוק מכל מרכז ומעטים המה מאד היחושים עם כל פועל ומשפיע מכל צד ופנה. ת"ל[15] שהזמין הדבר שבני צב"י[16] שיחי'[17] הוא עמנו, והנני מקיל את עול מעמסת הגלות ע"י שיעורי-תורה, ושיחות לפעמים. ובצפייתנו נצפה לאור ד', כי מתוך העלטה המקפת יבקעו קוי-אורה הלוך ואור עד נכון היום, בחסד-ד' על עמו ועל עולמו ויראיו.

ע"ד[18] השילוח של הכסף, רב תודות לך על אותות האהבה וההתענינות במצבנו, אבל כפי האמור תדע יקירי, שלא הי'[19] זה מן הצורך שתכביד עליך בשבילנו, בעת אשר ת"ל אין אנו חסרים דבר עד כה בעה"י[20]. ולולא כבודך היקר ואהבתך היינו שולחים לך בחזרה, אך לא יעשה כן בין ידידים נאמנים. יזכנו השי"ת[21] להועד יחד בהר צבי קודש, בשוב ד' את שבותנו, ונספר בטוב לבב את כל אשר עבר. בהודות לד', בהגלות טובו על עמו ונחלתו על אדמת ישראל וחבל נחלתו.

ואתה יקירי וחביבי, אל נא תמוד לי כמדתי, ואת מכתביך היקרים אל תעכב, ואל תמנע ממני מתקך וטובך בהודיע מכל אשר עמדך משלומך ומעמדך, ומה אשמח אם בית יבנה ד' לך, כאשר יאתה לכבודך ויקרת ערכך, ושבט הצדק ינוח על גורלך בעזה"י[22].

ואם כי מעורפלות הן המחשבות בעת-המבוכה הזאת, והפרטיות היא נבלעת כ"כ[23] במהומת הכלל, עד כי כמעט אובדת היא את דרכה, אבל חלילה, לא לנו, לא לנו, דרך היאוש ושפלות-הידים. אנו יודעים ברור, מאמינים ומכירים ברור, כי אל דעות ד' ולו נתכנו כל העלילות כולן, ומן השמות הגדולות הנעשות בארץ מכל ההרס הגדול אשר במחנות ישראל ובמערכות העולם בכלל קרן-ישועה עתידה לצמח. רוח חדש ודאי יתכונן בעולם, וכל תכונות העבודות השונות, המגמות והחפצים הטהורים, אשר טובי-לבב ואנשי-קודש הגו והרו מעולם ועד עולם, ישובו להתגלם בצורה יותר מפוארה, יותר מחוטבה ומבוררה, וזכי-רעיון וצחי-חפץ ימצאו בחיים הבאים להתחדש בעולם בסיס יותר אמיץ וחזק לכל הגיוני-לבב העדינים הנובעים ממקור קודש הקדשים. וממילא מובן, שמה שנוגע לאור ישראל, לצפיית ישועתו והגלות קרבת הכשרת גאולתו, כל אשר יזוכך העולם ומחשבותיו יתרוממו לחוגים יותר מחודשים בטוהר - הנה הכר מתרחב להתפשטות זיוה לא יבטל כל זיק של טוב אשר החל להגלות, כי דבר ד' אחור לא ישוב ריקם, כי-אם ישוב לפרח במובן יותר עמוק, יותר רענן, יותר מקורב אל מקורו העל הצביון המהותי שאליו הוא צריך לשוב.

אנשי-מפעל ואנשי-רעיון יועדו עוד יחד על הרי ישראל, ובדבר הרי ישראל. חסן-ישועות לגוי קדוש ישוב ויראה לאמרה חיה בעולם-החיים הגדול, אשר יתנער מתרדמתו השכורה מיין חמת תנינים של מלחמת רבת הדמים, שהננו רואים את פלצותיה, ממקור הקודש של האמונה הטהורה מורשה קהלת יעקב, ממקור ישועות חכמת עולמים, בדעת כבוד שם ד' אל עולם, הקורא הדורות מראש, הבונה עליות התולדה כולה במפלאות נוראות, בגלגלים נפלאים ומחוטבים, כבנין העולם הגדול המסודר בהדר גבורת תפארתו. ובשם אלהינו נזכיר ונקום ונתעודד ומכל עברים עוד יקיצו נרדמים, וזרמים חזקים ואמיצים, ורוחות מלאים חיים טהורים וקדושים ממקור ישראל בקרוב עוד יבואו לרומם רוח

ולשגב כל ישע וכל חפץ-קודש, והר-די וצבי נחלת ארץ חמדה תעשה עוד ביתר כבוד והוד, ברושם יותר עמוק וברור, לתל-תלפיות לכל בית ישראל, וממנו להמון רבה, לכל האדם ולכל היקום, כדבר די אשר נאמן.

והנני בזה ידידך הנאמן מצפה לתשועה, לעוז במעוז חדות די במרומי הררי צבי קודש במהרה בימינו בקרוב,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בע"ה - בעזרת השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
4. מו"ה - מורנו הרב
5. ד"ר - דוקטור
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. וכא"ל - וכל אשר לו
8. שלו' - שלום
9. ג"כ - גם כן
10. נ"י - נרו יאיר
11. תל"י - תודה לא-ל יתברך
12. ויה"ר - ויהי רצון
13. ע"י - על ידי
14. ארה"ק - ארץ הקודש
15. ת"ל - תודה לא-ל
16. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
17. שיחי' - שיחיו
18. ע"ד - על דבר
19. הי' - היה
20. בעה"י - בעזרת השם יתברך
21. השי"ת - השם יתברך
22. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
23. כ"כ - כל כך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשלז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב ראש השנה תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** ד"ר משה זיידל

המסיבות הקשות הן 'כוח לוחץ להתעודדות'. אנו יודעים לקרוא את 'הכתב המטושטש' של המאורעות. 'הסתירה היא על מנת לבנות והמחיקה על מנת לכתוב', והבניין החדש יעלה על הישן. 'מכל אשר הגינו... אין דבר אובד'. הם קיבלו מכתבים מהמשפחה, ומצבם מניח את הדעת. אין זה הזמן להדפיס. הם היו במקום מרפא, שולס־טאראספ.

עיקרי הדברים

- קריאת המאורעות.
- סתירה על מנת לבנות.
- שום דבר אינו אובד.
- המשפחה.

נוסח האגרת

בעה"י[1], ער"ה[2] שנת עתר"ו[3], ס'-גאללען

שלו'[4] וברכה, ברכת השנים וכוח"ט[5], ושמחת הרגלים וכ"ט[6] לכ'[7] ידידי חביבי ויקירי הרה"ח[8] המרומם ונעלה, כליל תפארה מר משה ד"ר[9] זיידל שליט"א[10] וכא"ל[11] ברכת ד' וכט"ס[12].

אחרתי יותר מדאי דברי-תשובתי על מכתבו היקר, וההתנצלות היא הרגילה: אם לא טרדות מעשיות, של עבודה שיעבודית וציבורית, שאין לי בגולה כמעט, כ"א[13] טרדות הנפש הפנימיות, ממצב הפרט, וממצב הכלל, הנתון בסבך עצום ונורא. ד' יעודד וישגב, במהרה, וירומם קרן עמו, אשר הושפל מכל קרנות הגוים כולם דמסתבכן דא בדא, ויצמיח לנו אור ישועה מתוך המהפכה אשר חוללה בעולם הגדול.

אמנם, יקירי, הננו רואים את כל אלה המסיבות, ביחש לרוח הפנימי של האדם, ושל ישראל ביחוד, אחרי כל הממרורים שבהם, לכח לוחץ להתעודדות, להפשטת דעת, הגברת רצון, והתאצלות מחשבה, בהתפשטות אלפי רבבות קמטיה. אנחנו עם יודעי האותיות בספר ד', כספר התורה הכתוב מרוח ד' אל עולם ושפעת אמרת קדשו החיה לנצח, אשר לא ישוב ריקם דבר אחד מדבריה, כספר ההויה, והתולדה הכללית והאנושית, אנחנו יודעים הננו לקרא ג"כ[14], ע"י[15] אנשי-חמודות, ואורם החי בקרבנו, גם את הכתב המטושטש הזה של מסבות המאורעות האלה, אשר לא כהלין למקרי יתיה כל חרטומיא ואשפיא, ספריא ופרופיסוריא. ולקריאה זו אנחנו קרואים, ולמפשר כתבא דנא אנו עתידים, באין-ספק בעתיד הקרוב המוכרח לבא ולהתחדש בעולם ברוח חדש. אחרי כל אלה המהפכות העצומות ההולכות ומתחוללות, לא יוכל רוח האדם להשאר על עמדו בשפלותו, אחרי מעשים נוראים כאלה, ולא יוכל רוח ישראל לעמוד מלתן את שפעת-כחו באור חיים חדשים בקרב עמים. טמון וספון הוא בנו

אוצרנו המלא, אוצר החיים הנפלאים, היונקים מזיו חיי הדעת, של אור נוטה שמים ויוסד ארץ, אשר בקול דממה ברוח סער ישמיע אמריו לאזנים קשובות.

ואזני העולם כולו הנה היא האזן ששמעה על הר סיני: "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מא"מ[16] מבית עבדים", והקול הולך והומה, הולך וסואן, וכל לב-מתנה מקשיב הוא רב-קשב. אין בקרב רוחנו פנימה שום ספק, על דייקנותה הנפלאה של החכמה העליונה בתהלוכות הבנין ההיסתורי, אשר לאדם ורוחו, המתאים מאד לכל הדייקנות הנפלאה של הבנין הגדול אשר למלא-עולמים, ואשר לנפש כל חי ולגויתו וכל יצוריה וכחותיה, אשר ההרס והבנין יחד.

התוהו והתיקון, ישכללו את כל אשר יאתה לכל נפש משוגבת לכסוף לחזיונותיהם. וכאשר עינינו רואות משבר גדול ברוח ומעשה, הרס גדול על מגדלים גבוהים, של התולדה האנושית וכל מכמניה, מחיקה רבה על דפים הסתוריים רחבים, הננו יודעים ברור שהסתירה היא ע"מ[17] לבנות והמחיקה - על מנת לכתוב, והבנין החדש והכתב החדש יעלה הרבה בשיגובו ופארו על הישן שהולך ונחרב. לשאלת "אבותיכם איה הם, והנביאים הלעולם יחיו", - תאיר התשובה: "אך דבר ד' וחוקיו" בקרבנו לנצח חיה יחיו וחיה יחיו את כל. אין אנו מסופקים אף רגע, שלקראת הופעה של חדוש-נשמה הננו עומדים בהוספות רבות, בהארות רבות, בביאורים רבים, בתוספת אומץ ובתוספת הוד. מכל אשר, הגינו, חשבנו, שאפנו, אין דבר אובד, הכל חוזר וחי, חוזר ומתיצב יהיה לפנינו ולפני העולם כולו, בצורה יותר עליונה, בתכונה יותר מבולטה ובריאה, בהכרח יותר נצחית, החובקת בקרבה, את השעה ואת העולם, ואת כל עושר-חייהם. ורבים יבאו מכל עבר ופינה, בעלי מקצעות שונים ומשונים, שכל אחד רואה את עולמו ואת כל העולם כולו בפינתו. ויניחו אבן על אבן, ומקדש ד', כמקדש של מטה כן-היכל ד' ברוח, המרחף על פני כל המעשים וכל העליליות, גם הוא הוסד יוסד.

אבל כדי לקומם את הגויה של הרוח הגדול העומד להגלות בכנסת-ישראל, חטיבת השכינה העליונה, לאלהי -כל הארץ מעולם ועד עולם, צריכים כל הכחות לשמש, גם הכחות העוזרים בגלוי גם אלה המסייעים במסתרים, גם אלה הסוברים שהם סותרים, והם באמת בונים, אשר בנינם יתגלה בהצרף סיגיהם, ועל כולם הבונים המוכרים, ההוגים ושואפים, ברוח בהיר ובלב מלא אומץ אל מפלאות תמים-דעים, ואל דבר ד' הנאמן נצח. מכל ערכי האמונה, מכל הערכים ההיסתוריים, ומכל הערכים המדעיים, מכל הערכים המורגשים ומכל הערכים השיריים, ועל כולם מכל הערכים השמימיים,

ששם דבר-ד' עומד, ומכל ערכי הנצח, המרווה וממולא מכל ערכי הזמנים והחליפות, והם עליהם מתעלים ומתנשאים ברוממות-קודש, ושיח סוד קודש קדשים. ונשמות עורגות ומכירות, מתרוממות ומשתגבות, יבראו ברוח החדש העומד להופיע, וטללי-חיים חדשים, להחיות את האדמה החרבה וחרה מני חורב, בא יבאו, ופלגים חדשים יבקעו, ומנחל בית-ד' מעין יצא, וגם נחל השטים ישוקה, ולב נכון ורוח נכון, והכרה מבוררת לכל מפעל טוב, לכל שאיפה טובה, לכל אמונה ישרה, ולכל שאיפה קדושה רוממה ונשגבת, יחודשו וצרור לא יפול ארץ. השאלות החברותיות, הפוליטיות, האמוניות והמוסריות, תכני החיים ומגמותיהם, יקבלו צורה חדשה וגורל חדש, ובתוך, במרכז, אי-אפשר אחרת להיות כי-אם רוח ישראל עומד ויעמד. רוח ישראל סבא ורוח ישראל צעיר שיתגלה בקדושתו, רוח

ישראל הוגה ורוח ישראל פועל, רוח ישראל גאון האמונה וההופעה ורוח ישראל קדוש המחשבה והחקר, רוח ישראל בדד, ובגוים לא יתחשב, ורוח ישראל לברית-עם ואור-גוים, רוח ישראל פזור בקצוות ופועל פעולות פרודות, שסוף חשבונן הגדול להצטרף, ורוח ישראל מרוכז ושואף אל ארצו וחבל-נחלתו, רוח ישראל מכניס יפיפותו של יפה באהלי שם ורוח ישראל מוציא מתוכו אמרים מפוצצים ההגיונים מקוריים, אשר אין על עפר וגם לא במרומים משלם.

כי לא נתנה תורה גם למלאכי-השרת, "מלכי-צבאות ידודון ידודון ונות-בית תחלק שלל". מלאי תקוה וממולאי תפילה ושאיפה, צפיה ויחול, הננו עומדים על סף השנה החדשה הבעל"ט[18], שנקוה שתביא בכנפיה מרפא ושמש צדקה בחסדי אל כל היום, ואורות מאופל אמר ויהי שמכולם יאיר אור התשובה העליונה, תשובת הפרט ותשובת הכלל, תשובת ישראל והתשובה של האנושיות כולה שתמשך אחריה, להביא ברכה ומרפא לעולם, "שלום שלום לרחוק ולקרוב, אמר ד' - ורפאתיו".

במצבנו פה בגלות אין כ"ח. הננו תל"י[19] מקבלים מכתבים מבני משפחתנו מיפו ומירושלים ת"ו[20] ב"ה[21] על שלומם, ומצבם החמרי לפי הערך של הזמן הוא ג"כ ב"ה מניח את הדעת. פליאה לי שמידידנו ד"ר לוין נ"י[22] לא קבלתי שום מכתב. רק ע"י ב"ב[23] שי'[24] נמסרו לי ידיעות משלומם.

ת"ח[25] למכרנו היקר ר'[26] משה מבוסק נ"י על רוחו הנדיב בשילוח העשרה דאללאר. והנה כבר כתבתי לכבוד ידידי, שתל"י[27] אין אנו מרגישים מחסור ח"ו[28] מפני שהננו לוים ואוכלים, ונקוה בעה"י שיחנינו השי"ת[29] לשלם כשיזכנו לבא למחוז חפצנו.

וע"ד[30] אפשרות של הדפסה כעת מסופקני מאד אם השעה מוכשרת לכך עדיין, בין מצד הכותב בין מצד המקבלים, ששני הצדדים צריכים שתתחולל דעתם עליהם, ונראה מה יראנו ד' בישועתו בחסדו ורב-טובו לבית ישראל ולעולם כולו.

היינו איזה שבועות במקום מרפא שולס-טאראספ. ובשבוע העבר שבנו לגלותנו הקדומה פה. יתן ד' לרפואה.

מפני טרדות עיו"ט[31] הנני מקצר ואו"ש[32] כנפשך היקרה ונפש ידי"ע[33] דוש"ת[34] באה"ר[35], חותם ברכת השנים ומצפה לתשועה, הק'[36]

אברהם יצחק הכהן קוק

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. ער"ה - ערב ראש השנה
3. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
4. שלו' - שלום
5. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
6. וכ"ט - וכל טוב
7. לכ' - לכבוד
8. הרה"ח - הרב החסיד
9. ד"ר - דוקטור
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

11. וכא"ל - וכל אשר לו
12. וכט"ס - וכל טוב סלה
13. כ"א - כי אם
14. ג"כ - גם כן
15. ע"י - על ידי
16. מא"מ - מארץ מצרים
17. ע"מ - על מנת
18. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
19. תל"י - תודה לא-ל יתברך
20. ת"ו - תבנה ותכונן
21. ב"ה - ברוך השם
22. נ"י - נרו יאיר
23. ב"ב - בני ביתו
24. שי' - שיחיה
25. ת"ח - תלמידי חכמים
26. ר' - רבי
27. שתל"י - שתודה לא-ל יתברך
28. ח"ו - חס ושלום
29. השי"ת - השם יתברך
30. וע"ד - ועל דבר
31. עיו"ט - ערב יום טוב
32. ואו"ש - ואומר שלום
33. ידי"ע - ידידו עוז
34. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
35. באה"ר - באהבה רבה
36. הק' - הקטן

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' תשרי תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הלל פרלמן ומאיר (חתנים)

תודה למאיר על הפרטים על בנותיו בארץ. להלל: אנו מול חזיון חסר תקדים, ויד ישראל חייבת להתגלות בו. אין לעשות פלסתר את המאמצים של השנים האחרונות, גם אם הם מעורבים בסיגים. נדידת יהודי מזרח אירופה תוליד קהילות ומוסדות חדשים. הרוחות החדשות, כשמטהרים אותן ומרכיבים אותן על יסוד קדושה, יתנו פרי. 'קרואים אנו למפעלים גדולים' - הגותיים, ספרותיים, מעשיים וחברתיים.

עיקרי הדברים

- תודה על הידיעות.
- לא לפסול את מאמצי הדור.
- טיהור הרוחות החדשות.
- קריאה למפעלים גדולים.

נוסח האגרת

בעה"י[1] ו' תשרי עתו"ר[2].

גמח"ט[3] לכבוד ידידי נפשי החביבים איש איש כברכתו החתן היקר הרב החו"ב[4] מוכתר במעלות ומידות יקרות מו"ה[5] הלל נ"י[6] והחתן היקר המופלג בתורה ויראת שמים צנוע ומעלי ומעוטר במדות ותכונות יקרות מר מאיר נ"י.

שלו'[7] שלו' וברכה באה"ר[8].

ידידי היקרים, יותר ויותר מדי עכבנו את התשובה על מכתבכם היקר, ואתם בטובכם תדינו אותנו לכף זכות, כי רק מטרדות הנפש של צער הגלות והמית הלב מהמצב הכללי ד' ירחם, נדחו הדברים.

רב תודות לך מר מאיר יקירנו על מכתבך המפורט, אשר הואלת בטובך לכתוב לנו בפרטיות ממצב ב"ב[9] באה"ק[10] ביחוד ממצב הילדות שי'[11], ישלם ד' לך גמולך הטוב וישמח את נפשך בכל אושר והצלחה ונזכה יחד לשמוח בשמחת ארץ חמדה על אדמת הקודש, בתת ד' ישועה לעולמו ולארצו ונחלתו במהרה במהרה בקרוב. ואתה מר הלל חביבי, יישר כחך על דבריך היקרים דברי נגידים האמורים ברגש נכון ושאיפת לב טהור. עומדים אנחנו מול חזיון גדול ועצום אשר אין ההיסטוריה האנושית יודעת דוגמתו. אין ספק בדבר שחליפות רבות ערך כמוסות במעמקי חזיון עולם זה. ובזה ג"כ[12] אין ספק כי יד ישראל ברוחו בקולו של יעקב מוכרח פה להגלות. חלילה לנו לעשות פלסתר את כל המעשים והעלילות, השאיפות והמסיבות לעריגת חיים כלליים שעברו עלינו בשנים האחרונות. כמה שהם מעורבים בסיגים, כמה שעוד לא קבלו את צורתם הנכונה, ותארם החי בחיי אמת שלהם, הננו רואים בהם סוף כל סוף התאמה לחזון הקודש, אותות אשר לא ינכרו שהדברים נעשים ע"פ[13] מגמה עליונה,

ויד ד' אוחזת בהם להחל דרך סלולה לעמו המיוגע מהמון צרותיו, וגם לעולמו הרובץ תחת משא החיים המעורבבים הכבדים עליו.

קשה ודאי להתוות כעת עדיין איזה דרך להמהלך, אבל בזה יכולים אנו להיות בטוחים, שהנדידה הנוראה של חלקים כ"כ[14] גדולים ועיקריים של אומתנו יושבת מזרח אירופה, ששם כח החיים הרוחניים הישראלים טמון וכמוס בחלקיו החשובים, וההכרח של חידוש בנין גשמי ורוחני של קהילות חדשות, מוסדי חינוך והיכלי תורה ותעודה חדשים, יביאו תוצאות חדשות רבות, ובודאי לטובה. מתוך אותם הרוחות החדשים המנשבים בעולמנו זה כיובל ויותר יש הלא מה לקחת כשמטהרים אותם, כשמרכיבים אותם ע"ג יסודות של טהרה ושל קדושה.

הדעות והשאיפות של בנין רוחני וגשמי לישראל, התשוקה האדירה של בנין הארץ והאומה למרות כח המניעות החיצוניות והפנימיות, החזיונות הכמוסים בתוך הרבה לבבות הוגים לרומם קרן ישראל ורוחו, לאגד יחד את גבורת החיים עם קדושת הנשמה, את כשרון הבינה עם מעמק האמונה, את זריזות הסידור עם צפית הישועה, כל אלה הם דברים שיתנו את פרים, ובעל מלחמות ב"ה[15] יצמיח מכלם את צמחי ישועתו. אחת ודאי נדע כי קרואים אנו למפעלים גדולים, למפעלים הגיוניים ומחשבתיים, למפעלים ספרותיים ופומביים, למפעלים מעשיים וחברותיים, למפעלים בתוכיות חיי הקודש חיי הנצח ולמפעלים בחיי השעה והחול, למפעלים מכל אלה המתגבלים בגבול ישראל, ולמפעלים מהם השוטפים ועוברים ונוגעים בזרמי החיים אשר לעולם הכללי ויחוסיהם הרבים עם עולמו של ישראל, אשר היה הוה ויהיה לברכה לכל משפחות האדמה כדבר ד' אשר נאמן לצור חוצבנו מני אז. אבקשכם חביבי לכתוב לנו מכל אשר עמכם, ממצבכם בפרטיות בין בענינים הרוחניים בין בענינים החמריים, ומכל אשר תשערו שיהיו הדברים מענינים אותנו בין מעניני הפרט בין מעניני הכלל. על הכל אחזיק לכם טובה מרובה בעה"י.

והנני בזה ידידכם עז מצפה אשרכם והצלחתכם ושיבתכם יחד עם כל נדחינו ועמנו לאדמת הקודש בשמחה והצלחה, ודי יברככם בכל טוב וישפת לכם עתרת שלו' וברכה וגמח"ט[16], כנה"י[17] ונפש דושו"ט[18] כה"י[19] המצפה לתשועת ד',

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתו"ר - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. גמח"ט - גמר חתימה טובה
4. החו"ב - החריף ובקי
5. מו"ה - מורנו הרב
6. נ"י - נרו יאיר
7. שלו' - שלום
8. באה"ר - באהבה רבה
9. ב"ב - בני ביתו
10. באה"ק - בארץ הקודש
11. שי' - שיחיה

12. ג"כ - גם כן
13. ע"פ - על פי
14. כ"כ - כל כך
15. ב"ה - ברוך השם
16. וגמח"ט - וגמר חתימה טובה
17. כנה"י - כנפשו היקרה
18. דושו"ט - דורש שלומו וטובו
19. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב מרחשוון תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב ד"ר לי ליטמן, צירידך

התקבל מברק מראשי ירושלים שבית החולים הכללי 'ביקור חולים' ייסגר אם לא תגיע עזרה מיידית. הרב קוק מציע לפרסם קול קורא בעיתונו, ברשות רבני שווייץ, כדי להחזיק את הבית עד שתגיע עזרה מאמריקה.

עיקרי הדברים

- סכנת סגירת בית החולים.
- קול קורא בשווייץ.

נוסח האגרת

בעה"י[1], כ"ב מ"ח[2] עתר"ו[3].

לכבוד הרב הגדול החכם המפורסם מר לי ד"ר[4] ליטמן נ"י[5] רב דעיר צירידך יצ"ו[6]. שלו'[7] וברכה, הנני פונה בזה אל כ'[8] הדרתו בדבר הנוגע לחיי מאות נפשות, בעיר קדשנו, ירושלים ת"ו[9].

תמול ביום ש"ק[10] הגיעה לידי דעפעשע מאת ראשי נכבדי ירושלים, אנשים נדיבים ונכבדים מאד, וועד ההנהלה של בית החולים הגדול ביקור-חולים הוספיטל הכללי בירושת"ו[11], כי אם לא תשולח להם עזרה מהירה טלגרפית, מוכרח הבית להסגר.

אנכי, בתור אדם פנימי, היודע את מצב עיר הקודש והמחוזות, רעד עבר בכל יצורי לשמע הבשורה המדאיבה הזאת. כי בית-החולים הזה הוא המקלט היסודי לרובי החולים האומללים של העיר וסביבותיה. מובן הדבר שאי אפשר שמשווייץ תבא עזרה גדולה להמשיך את הקיום של הבית לזמן מרובה, אבל לא רחוק הדבר להמציא עזרה ע"י[12] השתדלות הגונה, של סכום כזה שיוכל להאריך את ימי פתיחתו עד שתבא עזרה ממקומות שאוכלוסי אחינו רבים שם, באמריקה ועוד. ע"כ[13] הנני מבקש בזה את כבודו, שיואיל לעסוק בזריזות הראוי' לאיש רב פעלים כמוהו בענין נשגב זה. חושב אני שראוי לפרסם קול-קורא בעתונו, וכבוד מעלתו ויתר רבני המדינה יחזקו את הדבר ויקבעו מקום או מקומות לאסיפת הנדבות. הקו"ק[14] יוכל להיות שנכון שביסודו יבא ממני, ורבני המדינה יצ"ו יחזקו ידי וימלאו את הדברים, כדי שיהיו נשמעים, וחוץ מזה חובתנו קדושה היא לעשות לטובת הבית הגדול הזה, שחיי מאות נפשות בעיה"ק[15] תלויים בו, עד כמה שידינו משגת.

והנני חושב שיספיקו דברי הקצרים ללבבו הטהור והער לפעולת צדק, ועשה יעשה ויפעל בעה"י.

יכבדני נא בתשובתו הנכבדה ועצתו הנאמנה, והנני חותם בברכת שלו' ורגשי כבוד כנה"ר[16],

הק' אברהם יצחק ה"ק

הנני דו"ש[17] ידידי הרה"ח[18] המרומם מר ד"ר שטרויס נ"י, ברגשי כבוד וידידות, ואבקש את כ' מעלתו להשתתף בעבוה"ק[19] הזאת של הצלת חיי נפשות רבות בהר הקודש, כיד כשרונו הטוב וישרת לבבו הטהור בעה"י.

הנ"ל

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. מ"ח - מרחשון
3. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
4. ד"ר - דוקטור
5. נ"י - נרו יאיר
6. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
7. שלו' - שלום
8. כ' - כבוד
9. ת"ו - תבנה ותכונן
10. ש"ק - שבת קודש
11. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
12. ע"י - על ידי
13. ע"כ - על כן
14. הקו"ק - הקהילה קדושה
15. בעיה"ק - בעיר הקודש
16. כנה"ר - כנפשו הרמה
17. דו"ש - דורש שלום
18. הרה"ח - הרב החסיד
19. בעבוה"ק - בעבודת הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד כסלו תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** ד"ר משה זיידל

הם עומדים לנסוע ללונדון. בפילוסופיה המודרנית בולט 'יבוש לשד הקודש', ובחוגי הקודש - 'דלדול כוח' מחוסר השפעת החול. חכמינו ידעו לאחד קודש וחול. בישראל, ההתבדלות מביאה 'אי נורמליות רוחנית'. 'אנו קרואים לאחד את העולם', וקודם לכן לגלות את 'האחדות הרוחנית'.

עיקרי הדברים

- יובש בפילוסופיה, דלדול בקודש.
- איחוד קודש וחול.
- שליחות האחדות.

נוסח האגרת

בעה"י[1], י"ד כסלו עתו"ר[2], ס"ג.

חביבי ויקירי הרה"ח[3] הנעלה מר משה ד"ר[4] זיידל שליט"א[5] וכא"ל[6] רב שלו'[7] וברכת ד' לעד. שמחתני, חביבי, בדבריך היקרים. כעת הננו מתעתדים לנסע ללונדון בעזה"י[8], יזכנו השי"ת[9] הבוחר בציון ב"ה[10] לעלות בקרוב משם אל הקודש בנחת ושמחת-לב, ויעזרני נא בעבודת-קדש פוריה לטובת עמו ונחלתו בימים שהנני מוכרח להתעכב בחו"ל[11]. את מאמרו של פרופ' ניימרק לא ראיתי, והנני מתגעגע לראות את הנקודות שרוחך העדין הרגיש שהן ראויות לתשומת לב. בכלל אני משער הלך רוחו של חושב זה, ובכלל בכל הקוים הפילוסופיים המפותחים ביותר בתקופות האחרונות מובלטת היא ביותר המחלה של יבוש לשד הקודש, מה שהוא מצד אחד שלמות טכנית ליצירות הפילוסופיות, העומדות בשביל-כך בחוגן העצמי, ומצד שני הוא חסרון פנימי גדול בכל מעמקי-החיים של המגמה הפילוסופית. ולהפך בחוגי הקדש מתראה לעומת זה דלדול-הכח של חסרון השפעת החול והבריאות הגופנית של קליטת צבעיו. מהשפעת התורה והנבואה ורוח-הקודש ידעו גם חכמי-המעשה הגדולים שלנו את סוד האחוד של הקדש עם החול והיו בקיאים היטיב במזוגו; הרבה מהם בהשגה מדעית מבולטת וכולם בהכרה רוחנית טבעית הנובעת מעמק התום שהיה תמיד שרוי בנפשם, ועל-כן זכו דבריהם להיות חיים חיי-נצח, מסתעפים ומתפרשים, וכל מה שאתה מוצץ מהם אתה מוצא בהם טעם מלא לשד ומתק-נצחי.

סקירת-החול, החפצה לעמוד בצביונה האותונומי בלבדה, גרמה בתור פעולה חוזרת על סקירת-הקדש את חפץ התבדדותה. ובכל העולם הרחב כלו, שמטרת פתוחו הרוחני היא ההתגלמות הצורתית של הרעיונות והמאויים, אין זה דבר המביא הרוס, עכ"פ[12] מורגש, כי-אם גם בסוס סדורי, כאמור, אבל בישראל, כשהוא שוחה עם הזרם הכללי ואיננו עומד על אפיו, הרי התכן המבודד מביא לו קטיגוריא גדולה ואי-נורמליות רוחנית עזיזה, המהרסת את התם העתיק, מפקפקת את התקרה האיתנה של הבנין המעשי ומכהה את הזיו של אור הרעיון הגדול הזורח בכל עז מדור דורים בנשמתה האיתנה, העומדת לא לגלם את הרעיונות כי-אם להעלותם ולהשפיע להם תמיד חיים חדשים טהורים קדושים

ורעננים, כאשר גלינו מני אז ע"י[13] כח-הדבור שלנו מיסוד הנבואה וכל הספרות התוכית, שהיא חכמת-ישראל והגיון-רוחו בעזו האמיתי.

אנו קרואים לאחד את העולם, וקודם שנאחד את העולם החי החמרי הננו קרואים לגלות את התכנית של האחדות הרוחנית, שהוא סודנו העצמי אשר עדי עד לא יעשה כן לכל גוי, עומדת היא תכנית עליונה זאת בטבע המיוחדה של שכלנו, של מוסרנו, הטבע הנשמתי שלנו, של רוח התולדה המפורט, המפעם בהסתוריה המפליאה שלנו, במזג דמנו וטבע גופניותנו, וביחוד שתופנו הקוסמי כלומר תעודת חיינו בכח ההויה בכלליותה, המשתרעת ממעל לכל הגבולים, עד תאות גבעות עולם, שאין כל הזיה שבעולם מוכשרה לסמל צבעיה, ושם חביון הכוח ועצם החיים וגבורת האמת המפליאה לעשות, זרוע ד' המנהלת חדת העולמים והלאומים. עכ"פ לנו מגיע החלק התרבותי החברתי והספרותי היונק מנביעת האורגנים של הקודש והחול, שמחת החומר והרוח, השמים והארץ, החסד והאמת, הצדק והשלום, בנשקם זה את זה בכל עזוז להט אהבתם, ומחכמי תעודה ישרי רוח התמימים עם ד' ועם אנשים, אוהבי הבריות ומאהיבים להם ועליהם את אביהם שבשמים יצא רז חודר זה. התרכבות פרובלמות שכלן תואמות ושפעת-החיים של חפץ ההולך ומזעזע את לב האומה להבנות עוד, לכונן בארץ צבי חיים חדשים, הזולף בצנורות הדם של אנשי המעשה והולך ומבריק בתאי המח והלב של אנשי הרעיון, השאיפה והמחשבה, תהיה הכלי המוכשר לחזק ברכת עולמים זו, ואליה עינינו נשואות.

"הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גברתה כן עינינו אל ד' אלהינו עד שיחננו".

והנני מקצר ואומר שלו' וברכה כנפשך היקרה ונפש אוהבך הנאמן המצפה לתשועה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתו"ר - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. הרה"ח - הרב החסיד
4. ד"ר - דוקטור
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. וכא"ל - וכל אשר לו
7. שלו' - שלום
8. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
9. השי"ת - השם יתברך
10. ב"ה - ברוך השם
11. בחו"ל - בחוץ לארץ
12. עכ"פ - על כל פנים
13. ע"י - על ידי